

Erat corde humilis, eloquio dulcis, affecta pius, opere strenuus, disciplina zelosus, corpore castus, animo quietus, oratione continuus, studio fervidus, prudentia cautus, devotione præcipuus, zelo discretus. Et quid opus est, me multa percurrere, dies me profecto deficeret, si singulas virtutes ejus enumerare velim. Excedunt enim ejus merita oris meæ faciendam : et styli vires facile superant. Unde quamvis inter divos Patres non sit relatus ab Ecclesia, credimus tamen cum sanctis cum in cœlesti beatitudine festinare. Nec multum de hac negligentia sollicitamur, quia non in hac vita sanctitatis præmia, sed in futura novimus esse donanda. Festa autem sanctorum non faciunt sanctos, sed probant. Et honores justis impensi nihil illis conferentes, ad utilitatem viventium referuntur. Sed quis dubitaverit innumerabiles cum Christo regnare sanctos, quorum apud vivos nulla festa celebrantur? Sufficit illis æterna jam possessa felicitas : quibus negligentia nostra nihil minuit, impensus honor nihil auget. Ergo si vita religiosa sanctos constituit, Rupertus Tuitiensis abbas jure sanctus censendus est, quem doctrina illustrem, conversatio venerabilem fecit. Insigne sanctitatis est, si is qui honore colitur, sancti Spiritus testimonio justus comprobetur. Sicut olim apud Syros beatus levita et monachus Ephraem Spiritu sancto per visionem doctor ardens constituitur, sic Rupertus presbyter noster et abbas, eadem facultate illustratur. Æqua virtus, præmium æquale meretur. Nec dicimus scientiam Scripturarum ad sanctitatem sufficere, quam boni et mali possunt habere communem : sed de illa virtute charitatis loquimur, quæ sola inter bonos et malos discernit. Hæc Rupertum terris venerabilem, et cœlis reddidit gloriosum. Merito ergo sanctus creditur, qui gemina charitate refertus, et Deum pura mente coluit, et proximum tanquam semetipsum amavit. Non enim sibi solum laboravit, quod multi faciunt, sed omnibus exquirentibus veritatem.

Sanctus laborat, dum orationi et contemplationi intentus, proximum erudire et informare recusat. Rupertus autem noster omnibus providit, dum et sibi per orationem, et aliis per doctrinam intendit. Et ideo duplici honore dignus habendus est, qui bene præesse curavit, fratres etiam suos hujus Tuitiensis cœnobii ad regularem observantiam vivere adeo di-

ligenter instituit, ut etiam post ejus decessum, annis multis, laudabilis vita monachorum inibi permansit. Sed tempore succedente, devotio monachorum rarsam tepuit, et mundialis pompa sanctam observantiam penitus destruxit. In qua deformitate per plures annos multi miserabiliter perierunt : donec in tandem nostris diebus, Gertrude pater venerande, surrexisti, teque murum opponens pro domo Dei, antiqua Rupertii viri clarissimi, tui antecessoris vestigia suscitasti : et in hoc loco pervigili cura introduxisti ordinis reformationem. Unde qua possum sedulitate te, tuosque exhortor fratres, ut observantiam introductam laudabiliter continetis : ab eo laborum vestrorum receptari præmium, qui bonis operibus donat incrementum. Intueamini Rupertum vestrum, de quo loquimur. Et quantum possibile est, ad ejus imitationem festinate, qui talis tantusque existit, ut sua vita omnibus præbeat exempla virtutum. Quid enim illi deesset virtutis, qui ita vixit, ut ne curiosis quidem oculis daretur occasio detrahendi? Summa prudentia, summa religio, summa pietas in eo relucebat, ita ut cunctis in exemplum vivendi positus videretur. O venerabilem virum, cujus tota conversatio, doctrina erat, cujus mores ad pietatem non minus, quam verba faciebant. Constituit eum Dominus super familiam suam, traditisque talentis ad usuram sanctam, præcepit esse sollicitum, qui curam suorum gerens fideliter, pecuniam Domini sui mysticam ad lucra magna exposuit : dum affectu purgatus, donum quoque intellectus, quod accepit, ad utilitatem multorum dilatavit. Charitas enim Dei, quam gerebat in pectore, eum ad opera pietatis semper excitabat. Amor quippe Dei nunquam est otiosus : operatur enim magna. Quia dum interius ardet in mente, foris illuminat in operatione. Unde Rupertus nunquam fuit otiosus ab opere : quia ardebat interius ex amore. Magnus amor magnum præduxit incendium : qui totis desideriis salutem sitivit animarum. Sciebat enim vir prudens, quod super omnia sacrificia zelus animarum in conspectu Dei placeret. Multos igitur erudit ad justitiam, et ab iniquitate plurimos avertit. Jam autem in cœlestibus gaudens, recipit mercedem laborum suorum : ad cæli gloriam si pervenire cupimus, ejus oportet vestigia sequamur.

DECLAMATIO

DE RUPERTO ABBATE TUITIENSE

Ex suis ipsius libris conscripta

AUCTORE MATTHIA AGRICIO WITLICHIO.

Veteris moris est, auditores humanissimi, insignium virorum laudes oratione celebrare. Animadversum namque est a sapientibus ejusmodi laudum prædicatione, atque nobilitate generosis constantiam, ignavis calcar addi, uti videmus tubarum cantu acrium militum animos reddi confirmatiores, degeneres excitari. Quanquam recordanti Græcorum morem vetustissimum subit funebres orationes, seu monodias plenasque fortium virorum laudes, qui pro aris atque focis pugnantes in acie ceciderant, complexas fuisse, consuetudine postea translata, cum ad cæteros, tum vel maxime ad eos qui ingenii doctrinaeque laude pluribus sui temporis hominibus præstitissent. Meminit Lysias Græcus orator, et Cato in

Originibus suis. Certe litterarum gloria apud omnes semper gentes, quas non extrema barbaries disjunct, avertitque ab eis, omnibus partibus nobilissima fuit. Exstat regis cujusdam Hierosolymorum elogium, qui dixit se malle diademate quam litteris carere, quod hætenus illi sempiterno fuit honori. Ac ne certas ob causas cursim legente nonnulla Rupertii abbatis Tuitiensis opera, fateor ingenium, doctrinam et pietatem tanti viri, quorum illustria vestigia impressit suis scriptis, admirationem magnam, jucundam tamen animo subjecisse meo. Itaque cursum vite sue, quemadmodum ipse longe omnium certissimus testis sparsim memorie tradidit, hac declamatione persequi volebam. Neque hic vestram attentionem exci-

tabo, cum ante sciam vos omnes nobilissimi doctoris laudibus arrectis auribus libenter excepturos. Progre- diar igitur ad narrationem historiarum.

Quae patria Rupertii fuerit, quique natales, juxta mihi incompertum est. Germanum fuisse natione, docti homines Trithemius et Cochleus testes sunt. Quanquam Atheniensisne sis, an Seryphius, parum referre statuo, modo virtutibus majores tuos adae- ques, aut si ignobili loco natus sis, ornamentis ingenii, atque recte factis majorum ignobilitatem illustres. Virtus enim neque natalium imaginibus, neque census magnitudine, circumscripta est, neque tenuium sordes aspernantur, omnibus in quibus amor laboris cernitur, ex aequo suae claritatis communicaus fructum. Et plures obscuri mihi videntur numinis afflatu, et generosi animi contentione ad tantam emeruisse gloriam, cujus memoriam nulla vel temporis vetustas obruere potest, quam claris orti natalibus. Non sanguinis et familiae conditione, sed virtutis amore spectantur ingenia. Notum est illud Ausonii de Severo imperatore :

*Punica origo illi, sed qui virtute probaret
Non obstrare locum, cum valet ingenium.*

Rupertus igitur jam inde a puero ad omnem officii pietatisque rationem eruditur in cœnobio S. Laurentii prope Leodium, cui ante biennium impia se- ctariorum manus faces intulit, sub Berengero abbate, usque præceptore Heribrando, viro fidei et prudenti, sub quo ut ætate, ita et puerilis disciplinae adolevit perceptione, tanquam, qui illud antiqui comici ruminares.

Ὅταναι γέμιστον ἔστω ἢ ἀπερὶ βροτοῖς.

(1) Neque aliter facere potuit, ac ii quibus cum vitæ consuetudine conjungebatur, quibus assiduum studium erat ad instar cœlestis istius societatis Deum sempiternis laudibus ferre, ac in omnis pietatis meditatione versari. Eleganter Basilus : *Ἄσκησις*, inquit, τῆς εὐσεβείας τὸν ψυχῶν ζῆλον τοῖς θεοῖς διανοῶσθαι, usitatum erat his temporibus, ut nonnullis prioribus, pueritiam in cœnobii doceri, præcipue iis qui ordinis D. Benedicti erant, unde multi claræ memoriæ viri, inter quos Bonifacius primus archiepiscopus Moguntinensis, et Beda omnibus modis presbyter venerabilis numerantur, processerunt. Nunc aliquis conferat mores nostræ pueritiæ cum illo sæculo.

Quam neglecte, r. e. dicam impie, in multis locis puerilis educatio eratur. Nunquid contagione deliciarum domesticarum juvenus inficitur? Nunquid dulcedine licentiæ corrumpitur, morumque perversitate, ne dicam errorum, depravatur, antequam vel ad virtutis alicujus, vel ad judicii maturitatem perveniat? Quis, inquam, justas dolendi causas sibi abesse negare possit, cum nostra ætate ubique fere terrarum bene multa exempla ob oculos habeat? Docet difficultas litteratorum fidei, atque diligentiae postea objecta in distortis corruptisque quorundam ingeniiis reſtngendis, de quibus jure illud sapientissimi poetæ jactatum meminimus :

Ξίδον ἀγκύλον οὐδέποτε ἄρβον.

Ut enim candida lana nativum colorem plane nunquam recipit, si semel peregrino colore fuerit tincta, ita animus puerilis, semel pravus seu moribus seu erroribus corruptus, ad pristinam innocentiam difficillime, vel potius nunquam reſtngi potest : manent in omnes annos consequentes notæ, et signa quædam, seu rudi tabulæ impressa liniamenta.

Quid de adolescentia nostri Rupertii dicam? Plurima hercule sese offerunt dicenda, sed tempore excluso potiora capita attingenda erunt. Hæc non in uno genere laudis efflorescebat. Pietatem namque in primis, ut dixi, domestica consuetudine adductus

(1) Vide præfationem Rupertii in lib. De operib. Trinit.

A complectebatur, cujus quotidianis auctibus religiosissimus evasit, quæ ut omnia cætera, quæ quidem in bonis sunt assiduitate progressionis, angescere vult. Excepta autem pietate nihil est, quod hominem vere suavi delectatione satiare, aut securitate, conscientiaque optimæ voluntatis munire, aut etiam copia, saturitateque omnium rerum explorare possit. Sola pietas tanquam pabulum Christianæ animæ, non tantum studii, et doctrinæ merito jure censetur, estque ea demum sola vita, quæ ut plurimum in pietatis, honestatisque cultu vivitur. De quo ipsum Rupertum, in libro quem *De pietate* inscripsit, multo omnium pulcherrimo videre est. Ita pleno (quod dicitur) gradu progressus, in dies uberioris scientiæ cum pietatis laude singulari adæquabat opinionem, libenterque forebat illud sibi occini.

*I bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
Grandia laturus meritorum premia.*

B Paulinum illud animo ελομάθη nunquam excidebat. Attende tibi, et lectioni, seque exercebat in omni genere litterarum, quod quidem tunc temporis in usu erat, modo styli temperandi gratia carmen in orationem liberam commutans, modo orationem liberam legibus carminis astringens. Et existiterunt quædam opuscula carminum, item variarum odarum, quæ temporum injurie perlisse suspicor. Inter hæc, præter cætera nonnulla, carmen de Spiritu sancto fuit, cujus quoddam fragmentum exstat. *Vita divi Augustini. Vita S. Odolivi virginis.* Cantus etiam ecclesiastici de S. Severo confessore. Idem cap. 26, super *Matthæum* testatur, hunc habitum ingenii ita præparatum, et quasi præculturum fuisse ad explanationem sacrarum litterarum suscipiendam. Cumque esset summo ingenio, summaque memoria præditus, colit eloquentiæ studia rectius cæteris, qui perpauci fuerunt, nec bonis studiis dediti, nec satis latine loquentes. Græcæ linguæ professio jacebat omnis, imo vix nomen (quæ istius sæculi etiam apud Italos fuit infelicitas), in schola manebat : eloquentia contabuerat, pro puritate nativæ Romanæ linguæ sordes receperant, et desitam erat ad certum aliquod dicendi genus orationem formari : placebant sordida assuetis. Et ut Ciceronis ætate idem floridus nitor, et eadem puritas, et proprietas ubique sui signis in ubere isto feta scriptorum eluxit : ita latinitate obsolescente sordes probatæ sunt.

Quin et barbaries sæpe barbarie commutata est, ut quemadmodum ante ætatem Tullii paulatim Latinitas suum splendorem germanamque perfectionem assequatur : florente autem Tullio, jam summorum hominum consensu elegantiam perfectamque copiam assecuta dicebatur, ita ab ejusdem obitu a summo candore in aliud dicendi genus recessisse atque degenerasse comperimus, idque, ut Tacitus et Suetonius boni scriptores narrant, desidia juvenutis, et negligentia parentum, et inscitia præcipitium. Vixit autem Rupertus sæculo plane barbaro, et ab humanioribus litteris prope remoto. Quo magis admiror stylum Rupertii non inquinatiorem esse, sed potius eam gravitatis ac venustatis laudem habere, ad quam isto sæculo multi ne aspirare quidem ausi fuerunt. Non possum autem non dolere, cum videam renatis optimis juxta ac laudatissimis in omni genere doctrinæ in scriptoribus, ut et linguis, perversitate judicii nostrorum hominum languere multorum industriam.

Quotusquisque est qui sæculo felicissimo Rupertii diligentiam æmuletur, qui possim cum oratoria facultate conjungat tanta contentione ingenii atque laboris, idque hoc sæculo, quo nulla non laudabilis eruditio suam lucem accepit. In magna quandoque juvenutis frequentia vix unus ac alter satis industrius in utraque parte reperitur.

Rupertus cum tenebris et caligine barbariei digita-

diatur : nos objectam lumen quam parva acutis, quam parum vigilantibus continetur oculis? Quam parci nativa proprietate dictionem suam respergunt, contenti qualicumque colore tinxisse orationem : ac poësis Christiana nonnullis etiam sordet, qui opinionem non modo pietatis, verum etiam doctrinæ habere debebant, quorum aliquibus illud Græci sapientis non sapiente dignum carmen crebris sermonibus usurpari suspicor.

Ἔργα δὲ ὑπογραφεὶς τῶν μὲν φίλων καὶ ἀσκήσεων.

Ego ita existimo antiquissimos, sanctissimos patriter et doctissimos Patrum incredibilem voluptatem, imo sanguinem aliquem succumque pietatis ex poësi hausisse, colorem verborum interim nitoremque minime omnium respicisse. Profanam degustabant quidem, sacram observabant, cujus delectatione animos explebant. Ea tempestate poësis quasi fax pietatis inflammatione frequentabatur, dum verbis et significantibus et arte figurata ad pietatem compositis hymni ecclesiastici templa complebant. Neque huic tantum sono metrum adhibitum ferire poterat aures, cum suavitate compositionis permulset, et animo jucunditatem ingenerant, *Παρρηγόρ καὶ Ἰωάννην*, inquit Græcus Theologus, *τῆς ψυχῆς κινήματα ἀδ τῶν ὕμνων παραστροφήν χαρίζονται*. Rupertus juxta pulchre lib. v in lib. Reg., c. xxiii : « Musica, dicit, intus vi qua-dam et potentia naturali spiritum hominis movet, et cum decenter convenit, cum verbo vel sensu divine laudis concutit penetralla cordis, et illam, quam accepit homo, resuscitat in eo gratiam Spiritus Dei. » Quod optime experiens Psalter, primus psalter inclutus, dicit : « Os meum aperui et attraxi spiritum. » Ut Augustinus, referente Rabano, approbat consuetudinem canendi in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium infirmior animus ad affectum pietatis exurgat. Norunt id ita esse, qui aures atque judicium ad hujuscæ exercitationis genus non ineruditum afferre possunt. Cæteri, ut absunt a cognitione poësis, ita longius a spiritu isto : vel unus Beda consultus plenum fidem meis verbis astruet, qui non sat habuit versus optimos fecisse, et libros insuper nobis de re metrica relinqueret utiles. In hac classem advocandi erant Prudentius, Ambrosius, Prosper, Paulinus, Sedulius, Arator, Beda, ceterique viri quavis laude superiores, quorum cogitationes in hoc genere laboris pie castæque versatæ fructus amplissimi nos hæctenus in Christianam societatem intulere. De recentioribus nihil dicam, cum inter hos qui pyrem venustatem cum simplicitate atque pietate expresserint, non desideremus. Nihil dulcius, nihil potentius sacra poësi, quam optimus quisque pro eo ac debet semper maximi facit.

Sequitur virilis ætas, quæ eam graviorum rerum admonuit. Relictis ergo studiis artium poeticesque quasi explicatis ingenii nervis, mentis aciem ad tractationem rerum amplissimarum, et intimis philosophiæ cœlestis abditiis erutarum sustulit, prudenter odorans delibansque lumina florum, quæ suavissime fragrant emicantque in patenti sacrosancto theologiæ campo, oculisque non corporum, sed animorum felicissime blandiuntur, solitus maxime matutinis vigiliis precibusque operam dare, quibus superflua luminis desuper claritate totus Deo affixus, totusque nonnunquam splendidus fuit. Cum et ipse adjuratus a Canone abbate Sigebergense, quem ut parentem reverebatur, omnique prosequeretur veneratione, scribit sibi Spiritum sanctum de nocte, ut globam ignitam illapsam, totumque pectus mira suavitate circummisisset, hominemque totum sibi possessisse. Inde in explicatione hagiographiæ sapientiæ Dei, ut face prænitente admirabili eum facultate et utilitate versatus est. Cujus tantus in sacra lectione fuisse dicitur ardor, ut ne quietem quidem vivum corpus satis capere possit, labia etiam, ut studia diurna de nocte a labore quiescentibus occurrant subinde, movere videretur. Quoties ma-

iores ingenii gratiasque dotes in aliis intuebatur, assiduitatem precum suarum lacrymis permiscebat, condiebatque tantisper dum numinis gratiam abundantiorum ad ingenii profectum accessisse sentiret. Rediens a precibus tanta doctrinæ libertate redundabat pectus, quantum vel duo tresve celerissimis digitorum articulis poterant excipere. Sero presbyteratus gradum attingit propter Romanæ sedis dissensiones, quæ mortuis auctoribus paululum conquieverunt, ita ut quis, cui adhaereret ecclesiastico magistratum, non satis certum haberet. Rupertus nihilominus nunquam ferari a susceptis laboribus visus, quanquam arma Henrici IV Germaniam pervagaretur, qui pontificis diris delixus ordinis ecclesiastici flagrabat odio gravi, nec esse uspiam totum tam religioni, tam Musis domicilium : sed Ruperto, cui divinitus munus scribendi inunctum erat, quem toties Spiritus Domini sua aspiratione dignabatur, benigne fieri voluit Deus, cum cæteris non usquequaque bene esset. Ecquis autem nescit in Domini voluntate benivolentiæque positum esse, qua vitæ quæve fortunæ conditione quemque velit uti, cum huic nonnunquam in tempestate et caligine sive bellorum, sive aliarum calamitatum, Alcedonia sperent, illi tempestas ipsa in caput inque fortunas omnes magna cum clade irrumpat. Erant plerique ecclesiastici id temporis in eadem fere causa, sed non in eadem fortuna. Siquidem probabile est ut consillis et sententiis, ita castris atque armis discedisse, præsertim imperatore in jura ecclesiastica invadente. Ceciderat autem Ruperto percommodi quod ab archiepiscopo Frederico Colonienſi antea propter egregiam famam nominis scientiæque Tuitium tradidit, illiusque loci abbas, ut reperio, decimus constitutus erat, ubi non solum ipse in rerum omnium perturbatione, tranquillitate literarij, dulcisque perfruebatur otij, verum etiam aliis quibusdam imperatoris arma passim circumsonantia extinguentibus, hospitium lectumque præbebat. Nunquam non *καὶ ὄνειδος* ille in agitatione mentis quiescebat, semper egubat tempore, dumque huic abbatiæ præfuit (præfuit autem annos permultos) cogitando aliquid consequeretur, quod eruditi hominis est proprium, translata rei familiaris procuracione in personas idoneas, siquidem non perinde curis externis impeditus animus quietem hospiti spiritui sedem exhibet seu conservat, atque tranquillus sibi que totus constans. Narvat ipse proposita deliberacione constituisse se domesticæ administracionis sollicitudinem deponere, partim importunitate quorundam incolarum, qui adversum eum lite judicioque contendebant, partim talio eorum, qui juxta monasterium secus fluminis Rheini ripam cæcis in specubus et subterraneis angulis habitabant, qui parum integræ fidei atque fæmæ habebantur, eo quod conductis in turribus solitudinem otiumque et litterarum suarum et totius monasterii interpellabant. Constat vero solitudinem dulcem et gratum esse pijs animis per fugium, extra quod haud omnino satis tranquille sancteque vivitur. De his omnibus proluxa narratione res tota doloris sui, quem ex fatali incendio gravissimum hausit, deinde etiam ex molestiis quas illi vicini parum integri faceiebant, suis scriptis explicata est. *Ἄδεια* Rupertus, ne prorsus ejusmodi rerum memoria caret, ad portam Divitensis castri sacellum divo Laurentio sacrum, cujus festum plane omnino gloriosum habebat; insuper et chorum sacre adis fornicibus erectum mirabili decore perfectum reliquit. Nec fuit a calumniatoribus liber, quorum insidias sæpe appetitus est, quos tamen, magnitudine animi fregit, auxilio Spiritus sancti repressit, solans erigensque animum spe posteritatis æquioris, quando detracta personæ dignitate sive conditione non quis, sed quid quisque dixerit scripseritque, severe censetur. Etenim non ignorabat mortem omnibus horis omni impendere hominum generi, et de vivorum scriptis vivos judicare, et singula quandoque, juxta

æquos atque iniquos ponderare, fore tamen iudicium aliquando rectus, cum utrisque mortuis nepotum ætas successerit, primisque cadentibus foliis, virens silva succreverit, ut B. Hieronymus loquitur : De quibus ipse cap. 7 et 26 super Matthæum plene clareque. Obtrectatores sui, *μεγαλοδυνάεις καὶ ἀρότοις ἑδαιότες*, de magistrorum suorum præstantia magnifice gloriabantur : Ruperti magistros contra supercilio præ se contemnebant ingenti, ut qui nec Scripturarum sacrarum liberaliumque artium scientia præditi essent, nec aliqua nominis clarerent gloria, tacite Rupertum ejusmodi seu incipientiæ, seu ambitionis sagittantes, qui nulla celeberrima gymnasiarum usus institutione esset, sed jam inde a parvulo monastica discipline vinculis alligatus, hæc ita magnam ingenii doctrinaeque cultum capere potuisset, cum ipse suorum laborum testem incitatorumque, præter non invidiosos magistros, Spiritum sanctum haberet, sentiretque, ejus presentia gratiæ vel in uno momento admirabiles, planeque divinas aspirare possit tum ingenii tum doctrinae dotes. Clamabant insuper hæreticum esse, quippe qui a scitis catholice Ecclesie allcobi descisceret, quodque Scripturam sanctam ad suum sensum detorqueret perverteretque. Deinde honorum librorum omnia plena esse, nec opus esse novis libris. At ille surdis auribus voces utique contemnendas præterit (2), conscientiam nullis ejusmodi suspitionis maculis contaminatam sentiens, qui cæteris id ætatis hæreticis, et in primis Colitianis, qui Deum auctorem mali perinde ac homi esse vulgabant, audacter obstabat, docebatque jam olim opinionem talem tempore Augustini damnatam fuisse, conscriptis in hoc libellis *ἠεροδία* argumentorum firmissimorum continentibus. Meminit liber *De incendio*, et præfatio libri *De processione Spiritus sancti*. Adversarius respondet fere idem quod Hieronymus sua ætate detractoribus respondit, videlicet librorum quidem abunde esse ab eruditis viris scriptorum, quæ in usum Ecclesie singulari cessant emolumento cedantque, sed sua cujusque dona, sive illa sint sapientia, sive scientia, sive in generibus linguarum, sive in interpretatione sermonum sita, secundum Apostoli præceptum, magno studio proferenda esse communicanda; cessasse quidem Veteris Testamenti oblationem in opere sanctuarii caelestis, sed cessare ab exercitio gratiarum sive charismatum, quæ Spiritus sanctus, prout vult, singulis distribuit, nequaquam pietatis esse. Hæc ad Romanam pontificem scribit in epistola quæ operi *De glorificatione Trinitatis et processione Spiritus sancti* præfixa est. Confiteatur ipse nonnullis in locis calumniosorum ferocia grassante in animo sibi fuisse prorsus deinceps scribendis libris supersedere, obfirmatoque animo linguis quorundam non tam eloquentia quam malevolentia studiosarum cedere, sed illi animus usque eo iniquus fuit, dum cogitationes ad intermissa referret studia. Contigit enim quodam tempore cessantis vultum varios subire colores, sedentemque ac multa tacite sollicitèque ruminantem totis artibus, ut discipulum sub imminente virga magistri, contremiscere (3). taque divino nutu, sed mirabiliter terribili percussus cum relictis scriptis in gratiam rediit, repetens memoria minus scribendi sibi cœlitus impositum, et doctrinae salutaris bonum non publicatam intra animæ recessus, tanquam ignem ossibus (quod propheta Jeremias testatur) inclusum, minime contineri posse. Cum nec ignorabat presentem Spiritus sancti gratiam, quæ per sensibilem infusionem sese quandoque pectoribus nostris insinuat, doctorum etiam clarissimorum institutioni jure summo præferendam esse. Interim non deerant illi (quod numinis Providentiæ acceptum ferendum est) tanquam propugnacula potentes homines (4), quorum auctoritate muniebantur qui eum clarissi-

(2) Vide præfationem super Joannem.

(3) Vide De incendio.

num habebant, omnibus et dictis et scriptis ejus mirifice epichebantur, atque ad susceptam studiorum piissimorum rationem exhortabantur. Inter hos erat Fredericus archiepiscopus Coloniensis, qui cum clientum numero asciverat, et Cuno abbas postea Ratisponensis episcopus, ejus et tutela, Berengero superstite, commendatum fuisse reperio! Et erat utique colendus et deosculandus, quem Spiritus sanctus illustratione tam familiari dignabatur. Nunquam fere magnis ingenii sua defuerunt patrocinia, quibus post homines natos, etiam magnam invidiam incubuisse videmus. Suppedit nostrorum temporum, quibus nihil istis feris et monstris ad maledicendum prope natæ frequentius est.

Cædatur et totidem plagis consumimus hostem.
(Hos., Epist.)

Ita fit ut dum alii aliorum sese saturant odiis, alii vicissim eripiant aliis voluptatis litterariæ bonum, quod in Tusculanis suis Quæstionibus princeps orator Latinorum dulcissimum, nunc summum vocat. Sed solatio est quod invidia fera et effera, pudore naturali mota, mortuis plerumque parcit. Pulchri sunt versus Callimachi :

*Δείνοι γὰρ ἀνδρῶν πάντες ἰσχυρὸν ἐὶδότες
Ζῆν τι φρονέσαι, καθυπερόντα δ' ὅσα πρὸς ἀβέροτα.*

Novit hienam turpem feram esse, quæ in defossa humi cadavera sevitiam suam exercet. Vivit ergo Rupertus, cujus libri in manibus hominum sunt. Vivit, inquam, posteritatis iudicio clarus, terminaturus laudes suas orbis terre finibus, dum quidem Ecclesia stabit catholica, cujus nomen ex suggestibus, ex gymnasiis, ex omni denique plerumque concilio libenter excipimus : qui solus splendidissime omnium nobilitavit Agrippinensis Ecclesie ditionem, in cujus scriptis nihil nisi grave, sanctum et solidum exstat : qui ad maniculo divine gratiæ multa scita cognitio neque digna per se investigavit prodiditque : qui articulos fidei Christianæ sincere arguteque tractat ; qui caeremonias ecclesiasticas objecta veritatis luce, detractoque quasi integumento, nuda, plana et venusta explicatione proponit insignes. Breviter, qui omnes numeros perfecti theologi absolvit, quique vel solus ut optatissimus Neptunus exauditus, tempestates opinionum in religione Christiana excitatis componere possit. De profanis litteris, quarum scimus eum perstudiosum fuisse adolescentem, dicere extra necessitatem est : cum ipse earum fructum libro de scientia, nunc artes, donum pretiosum Dei, nunc theologiæ ministras seu ancillas vocat : cæteraque studia in admaniculum verbi caelestis exponendi sobrie cauteque adhibita, mirifice prodesse doceat.

Superest nunc ut aliquid de extrema ætate subjiciamus, eodemque orationis ambitu morbi genus, quo extinctus est tantus vir, complectamur. Et attigit ille quidem justam ætatem vitæ humanæ, quippe qui summa senectute defectis viribus obierit, defunctus curis multiplicibus, laboribus diurnis, atque nocturnis. Cumque suæ vitæ actum terminaturus videretur, extremo anno (cognoverat enim antea Numinis predicatione se adhuc octo annos superfuturum, cujusmodi predicationem Cassio Narulensi episcopo, ut est apud Gregorium papam in Dialogis lib. iv, cap. 361, accidisse recordabatur), cepit memoriam antecessæ vitæ contentius recolere, lacrymis se frequentioribus dare, errorum condonationem atque delictorum superioris ætatis sibi gratiam fieri a Domino deprecens, nihil denique non omnium rerum agere, quæ ad abstergendas animæ sordes facere videbantur. Auxit sane et suspensionem adventantis mortis, auxit simul et penitentiaæ curam. Nec eventus hanc expectationem fefellit, siquidem hieme præcipite in febrem acutissimam incidit senex optimus, quæ re-

(4) Vide præfationem Ruperti in XII prophetas minores, et super Matth.

liquias viriam paulatim exhausit, ita ut quidquid vel diuturnitas laborum, vel summæ senectutis imbecillitas reliquum fecerat, morbi vis, suo pene jure sibi vindicaret absumeretque. Itaque piissime quietissimeque diem suum obiit, comparata immortalis pietatis ac omnis laudabilis virtutis claritate, respiraturus deinceps a laboribus, quibus nunquam vacavit, cumque suo amantissimo, quem et vivus et moriens anhelavit, quem sua scripta suavissime spirant, sempiterno ævo fruiturus, cujus nec memoriam ulla nunquam posteritas ut optime de hominum societate intermori patietur.

Audivistis brevibus, candidissimi auditores, vitam D. Ruperti abbatis quondam Tuitiensis, quam pro virili ætate quisquis imitari student, ut in litteris pietatisque (quæ aptissima sunt arma Christiani hominis) cultu auctior, fructus maturitatis edere possit ejusmodi, qui nec vivum, nec mortuum deserunt unquam. Alios domestica stimulant exempla, quæ libenter virtutibus, quamlibet paribus, externorum solemus anteferre; alios natus splendor honesti

(quod ingeniorum tantum est) ad se amandum colendumque provocat: alios denique aliæ causæ commoveat: nonnullos metus, nonnullos studium ambitionis, æmulatio quoque multum addit plerisque vigoris ardorisque. At decus nobilissimum esse doctrinam cum pietate copulatam tam omnium gentium linguis est celebratum, quam nulli non vel creditum vel animadversum. In Ruperto autem summa habemus et doctrinæ et pietatis exemplar, cujus quondam vita cum doctrina consonans, laudabilium morum vivum simulacrum fuit. Ad id respicite identidem ut pictores ad imaginem, quam adhibito penicillo cingere student, subinde respiciunt: hunc imitari, hunc exprimere contendite, memores Apostoli Timotheum suum exhortantis ad doctrinæ pietatisque amorem, his verbis: « Attende tibi, et lectioni. » Et iterum: « Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem ad omnia utilis est, habens promissionem vite præsentis et futuræ. » Divi.

APOLOGIA PRO R. D. D. RUPERTO

ABBATE TUITIENSI

In qua de eucharistica veritate eum catholice sensisse et scripsisse demonstrat vindex

FR. GABRIEL GERBERON

ASCETA BENEDICTINUS IN CONGREGATIONE SANCTI MAURI.

Mendaces ostendit qui maculaverunt illum
(Sap. x.)

PROLOQUIUM.

Scriptorum sors illa est censura legentium subijci, quorum quamplurimi ex affectu judicantes vis auctoribus inferunt, ut illorum verba in suos sensus pertrahant; plures legunt ut dente invido proscindant; alii nequidem intelligere sufficientes quæ perlegunt, non tamen sine censura dimittunt auctorem.

Sors illa sane dura est; sed durior hæc quæ doctorem catholicum sapius traducit, ut qui nihil nisi catholicum sapit, hæreticus audiat; et qui veritati semper studuit, erroris doctor habeatur.

Durissima hæc sors qua quis vel invitus ad partes hæreticorum distrahitur, ut hæreticis fuisse credatur, aut in eorum hæse sententias; et quasi a suis defecisset, transiissetque ad alienos, a suis deseritur, ut nec apud fratres patronum inveniat aut vindicem.

Hæc sors durissima Ruperti est, qui nec dum viveret insidiam fugere potuit; quæ quod laudem habet, acrius insequitur; multas ipse in epistola ad Canonem abbatem S. Michaelis Syngebergensis conqueritur, sui esse aominis invidos qui non solum dictis, ut ait, sed et factis in eis fremuerent; nisi omni alio præsidio deficiente, Christus ipsi adfuisset, et per Berengarium abbatem

Sancti Laurentii in publico monte Leodii ipsum Canonis abbatis commisisset fidei, tanquam pupillum tutori.

Plerique enim, ut ipse ad eundem jam episcopum in prologo ad librum *De gloria Filii hominis* scribit, ipsius opera sic legebant, ut ei insidiarentur.

Quæ tandem Ruperto et a doctoribus et ab indactis exprobrata fuerint, nosse vis? ex ipso disce, qui ut se suaque scripta ab istorum vindicaret calumniis, eorum mendacia et hæreses redarguens scripsit *Apologeticum*, qui liber primus est ex quatuor quos in aliquot *Regulæ S. Benedicti* capita composuit. Isto enim in libro qui fuerint adversarii, et quas ei struxerunt insidias, sic exponit:

« Floriani, a Florino nominati, dixerunt Deum creasse mala, et ipsa quæ virtuti sunt contraria.

« Magistri autem magri ac præceptores nominati, præciara totius Franciæ lumina, quorum ad auditum ex cunctis fere provinciis examina discipulorum festinabant, sententiam illam de voluntate Dei emisissent, atque constanter defendere ferebantur; et idcirco quidquid dixerim ego, non solum non audiebatur, verum etiam tanquam stultum contemnebatur.